

25.3.2024

663/00 04 05/2024

Asia: Kajaanin ekologinen verkosto -selvitys

Kajaanin kaupunki/Ramboll
riku.kangasniemi@ramboll.fi

Lausunto

1 Johdanto

Ramboll on laatinut Kajaanin kaupungin toimeksiannosta selvitystyötä Kajaanin ekologisesta verkostosta. Kajaanin kaupunki ja Ramboll pyytää nyt Luonnonvarakeskukselta kommentteja selvitystyön raporttiluonnoksesta. Lausuntopyynnön saatteessa Luonnonvarakeskuksen toivottiin ottavan kantaa eritoten metsäpeuran ja suden osalta.

2 Lausunto

Pyydettynä lausuntonaan Luonnonvarakeskus esittää seuraavan.

Lausunnossaan Luke keskittyy Metsästyslaissa (28.6.1993/615) 5 § (13.7.2018/555) lueteltuihin riistalajeihin.

Metsäpeura

Kajaanin alue on osa soiden ja pienvesien muodostamaa yhtenäistä metsäaluetta, joka yhdistää Suomenselän alueen Kajaanin eteläosan, Oulujärven eteläpuolen ja Pohjois-Savon pohjoisosien, Kainuun ja Pohjois-Karjalan kautta Venäjän Karjalan suuriin erämaisiin alueisiin. Ylä-Savossa metsäalueet vaihtuvat järvi-Suomeksi, joka on todennäköisesti este monille lajeille. Alue on siis metsäluonnon monimuotoisuuden ja ekologisten yhteyksien näkökulmasta erityisen tärkeä. Tämä selvitystyö auttaa turvamaan osaltaan ekologisten yhteyksien säilyttämistä, jotta yhtenäisen metsäalueen yhteys säilyy erityisesti niille suurnisäkäslajeille, joita ei voida poronhoitoalueella ylläpitää. Erityisesti metsäpeuralle Oulujärven ja Järvi-Suomen välinen metsäalue toimii käytävänä Suomenselän ja Kainuun välillä. Tätä yhteyttä ei ole vielä todettu. Yhteyden tukemiseksi suunnitellaan uutta LIFE-hanketta.

Luke näkee haasteena vastaavien yksittäisten hallinnollisten alueiden selvityksissä sen, että tuloksia ei sidota suurempiin kokonaisuuksiin tai valtakunnalliseen ekologiseen verkostoon. Lisäksi tämän selvityksen tuloksia pitäisi testata lisää oikeilla aineistoilla, ennen kuin niitä otetaan hallinnolliseen käyttöön ohjaamaan maankäyttöä vuosikymmeniksi.

Luonnonvarakeskuksen metsäpeuran lisääntymiselinympäristön ennustekartta julkaistaan avoimeksi, joten sitä on syytä käyttää myös tässä selvitystyön täydennyksenä (ks. Liite1). Pantapeuroja Pohjois-Pohjanmaan ja Kajaanin reuna-alueen ulkopuolella on vähän, joten se ei anna luotettavaa kuvaa niiden tilavaatimuksista.

Ekologisten käytävien mitoituksesta Luke huomauttaa, että ekologisten käytävien tulisi ydinalueiden välisten liikkeiden lisäksi ylläpitää myös paikallispopulaatioita, jotka mahdollistavat levittäytymisen myös sellaisilla lajeilla, joiden levittäytymiskyky on rajallista.

Ekologinen verkosto ei siis ole pelkästään laikkujen välisiä yhteyksiä vaan ekologinen käytävä syntyy myös yhtenäisestä ydinalueesta.

Metsäpeura on tällainen laji, jonka elinympäristövaatimukset eivät ole kovin joustavia. Sen tyypillinen lisääntymisalue on turvemaiden (avosoiden), niiden reunametsien, soiden metsälaikkujen sekä pienvesien reunojen mosaikki. Ei pelkkä avosuo. Yksittäinen vaadin vasaimeen käyttää näitä kaikkia lisääntymiskauden aikana. Kainuun erikoisuutena osa metsäpeuroista asuu myös isojen järvien reunoilla, ja saarissa sikäli, kun ne ovat suurelta osin luonnontilaisia.

Metsäpeura on liikehtimiskykyinen lisääntymisajan ulkopuolella, mutta enimmäkseen kotipaikkauskollinen erityisesti synnyin- ja vasomisalueelleen. On jo viitteitä siitä, että isot tuulivoima-alueet todennäköisesti vaikuttavat joidenkin metsäpeurojen liikkeisiin, vaikka toiset eivät näytä niitä juuri väistävän. Metsäpeuran vaellusreitit muodostuvat yleensä metsäisille alueille ja usein vanhoista talvehtimisalueista tulee kauttakulkualueita. Vaellusten aikana ne ylittävät jokia, monenlaisia teitä, isoja peltoaukeita ja käyttävät myös teitä ja isoja sähkölinjoja, jos niissä on sopivia liikettä helpottavia kulku-uria. Lisääntymisaikana ne välttelevät ihmisrakenteita, joten lisääntymiseen sopivat elinympäristöt, myös varsinaisten nykyisten ydinalueiden välillä, on turvattava liialliselta maankäytöltä.

Luke huomauttaa, että metsäpeuran tilankäytön osalta raportin tuloksia voi testata liitteenä olevan mallikartan perusteella. Lisäksi Luke huomauttaa, että YVA-konsulttien selvitykset tai hallinto-oikeuksien päätökset eivät vastaa tieteellisiä julkaisuita. Niitä tulee käyttää harkiten taustatietona.

Liite 1. Lisääntyvien ja pannoitettujen metsäpeuranaaraiden tilankäytön ja sitä selittävien elinympäristömuuttujien perusteella tehty ennustekartta metsäpeuran lisääntymiselinympäristöistä. Kartta valmistellaan avoimeksi aineistoksi.

Susi

Suden osalta asioita on tarkasteltu melko monipuolisesti. Susi on hyvin joustava aluevalinnoissaan, mutta jo valitun reviirin muuttuminen ihmistoimien vuoksi ja sen vaikutusta suteen on tutkittu vähän.

Omalla alueellaan susien liikkumiseen tärkeimpiä vaikuttavia tekijöitä ovat raportissa mainittu ihmistoiminnan välttäminen, joka on suhteessa erilaista eri alueilla (vrt. esim. Varsinais-Suomi ja Kuhmo). Suuret tiet ovat myös välttelyn kohteena, mutta pienemmät metsäautotiet ovat hyvin käytettyjä varsinkin talviseen aikaan. Niistä hyödytään aivan kuten raportissa mainitaan. Kesäaikaan suuret vesistöt, vaikuttavat suden liikkumiseen.

Kuten tekstissä todetaan, susi on elinympäristövaatimuksiltaan melko joustava, mutta häiriöttömyys tai häiriön vähäinen määrä on tärkeää suden lisäksi suurelle joukolle eliölajeja lisääntymisaikana. Metsäpeuran, suden ja maakotkan osalta on tärkeää lisääntymiseen käytetyn alueen, eli pesäpaikan tai vasomissuon, häiriöttömyys sekä ihmistoiminnan vähäisyys tai jopa puuttuminen. Nämä lajit välttävät lisääntymisaikaan voimakkaan ihmisvaikutteisia alueita.

Lisäksi tiedetään metsätieverkoston lisäävän suden ja peuran kohtaamisia ainakin pohjoisamerikkalaisilla karibuilla, sillä sudet hyödyntävät metsäautoteitä liikkeessaan.

Raportissa annetaan kuva, että susi olisi voimakkaasti avosoiden asukki. Näin ei kuitenkaan ole. Susi voi liikkua ja metsästää avosoilla, mutta lisääntymisalueet eivät sijaitse avosoilla, vaan yleensä puustollisesti hyvin tiheässä luokse pääsemättömässä paikassa.

Työssä hyödynnettiin Luonnonvarakeskuksen (2023) julkisesti paikkatietona saatavilla olevaa susireviiriaineistoa ja salassa pidettävää, osin vanhentunutta aineistoa susireviirien ydinalueaineista, joka ulottuu vuoteen 2020. Raportin ”Lähteissä” ei ole kuitenkaan mainintaa siitä. Sen sijaan lähtötietoaineistossa on maininta, että raportissa käytetään vuoden 2020 ja 2023 reviiriaineistoja. Luke huomauttaa, että OpenDatassa aineistoa ja reviirirajaukset löytyy kuitenkin vuosilta 2019–2023.

Luke näkisi tarpeelliseksi tarkastella ihmistoimintaa erillisenä kokonaisuutena. Ihmistoiminta on yksi tärkeimmistä tekijöistä, jotka vaikuttavat susien liikkumiseen. Nyt sitä itsessään ei ole otettu aineistoksi. Raportissa on otettu huomioon ihmistoimintona tuotantolaitokset, taajamat, turvetuotantoalueet, maatalousmaat, sähkölinjat ja hakkuut. Nämä ovat tärkeitä tarkasteltavia asioita, mutta mm. susien kannalta voisi olla hyvä tarkastella myös ihmisten määrää jossain muodossa, esim. asukasmäärä / km². Lisäksi on hyvä huomioida, että yleensä ihmistoiminta keskittyy kaupunkien tai (vanhojen) läänien keskelle. Tällöin vähäisin ihmistoiminto jää kyseisten alueiden laita-alueille, mikä näkyy myös ekologisten käytävien sijoittumisessa.

3 Lausunnon tiivistelmä

Kuten tekstissä todetaan suden osalta, laji on elinympäristövaatimuksiltaan melko joustava, mutta häiriöttömyys tai häiriön vähäinen määrä on tärkeää suden lisäksi suurelle joukolle eliölajeja lisääntymisaikana. Ihmistoiminta on yksi tärkeimmistä tekijöistä, jotka vaikuttavat susien liikkumiseen. Luke näkisi tarpeelliseksi tarkastella ihmistoimintaa erillisenä kokonaisuutena (voisi olla hyvä tarkastella ihmisten määrää jossain muodossa, esim. asukasmäärä / km²). Tieteellisten tutkimusten perusteella metsäpeuralle suositellaan 5 km suojavyöhykettä tärkeiden lisääntymisalueiden ja tuulivoima-alueiden väliin porojen häiriötutkimusten perusteella. Tuulivoima-alueiden väliin suositellaan samojen tutkimusten perusteella noin 10 km väliä. Tulokset muodostavat verkoston erityisesti Natura2000-alueiden välillä. Tämän selvityksen tuloksia pitäisi testata oikeilla aineistoilla, ennen kuin niitä otetaan hallinnolliseen käyttöön ohjaamaan maankäyttöä vuosikymmeniksi.

Sirpa Thessler

Johtaja, Luonnonvarat

Hyväksytty Luken prosessinhallintajärjestelmässä 25.03.2024 klo 09:15:48.

Lausunnon valmistelija(t):

Saara Kattainen

Antti Paasivaara, Samuli Heikkinen

Liitteet:

Tiedoksi: